

Nr 2.

Ankom till riksdagens kansli den 17 januari 1939 kl. 4 e. m.

Memorial, med överlämnande av fullmäktiges i riksgäldskontoret till innevarande riksdag avgivna, till bankoutskottet avlämnade berättelse.

Bankoutskottet, som vid sitt första sammanträde denna dag emottagit den av fullmäktige i riksgäldskontoret, jämlikt § 56 av det för nämnda verk gällande reglementet, till riksdagen avgivna berättelsen angående riksgäldskontorets ställning och förvaltning under den tid, som förflutit sedan fullmäktiges berättelse till 1938 års riksdag avgavs, får härmed enligt gällande instruktion till riksdagen överlämna samma berättelse.

Stockholm den 17 januari 1939.

På bankoutskottets vägnar:

HARALD ÅKERBERG.

Närvarande: se anteckning å memorial nr 1.

Fullmäktiges i riksgäldskontoret berättelse till 1939 års riksdag.

Fullmäktige i riksgäldskontoret få härmed, jämlikt § 56 av det för verket gällande reglementet, avgiva berättelse om riksgäldskontorets ställning och förvaltning under den tid, som förflutit sedan fullmäktiges berättelse till 1938 års riksdag avgavs.

Härvid vilja fullmäktige erinra om att riksgäldskontoret alltsedan år 1921 för varje budgetperiod utgivit en årsbok, vari utförliga redogörelser lämnats för inträffade förändringar i riksgäldskontorets ställning och för de förvaltningsåtgärder, vilka av fullmäktige vidtagits inom riksgäldskontorets olika verksamhetsområden. Den senast utkomna årsboken, som avser budgetåret 1937/1938, innehåller i likhet med föregående årgångar ett omfattande text- och tabellmaterial till belysande av riksgäldskontorets verksamhet. Fullmäktige anse sig därför kunna, vad beträffar nämnda period, hänvisa till årsboken, och inskränka sig sålunda här nedan till att allenast lämna en översikt över riksgäldskontorets rörelse under senare halvåret 1938.

Riksgäldskontorets rörelse under senare halvåret 1938.

1934 års 3 % statsräntelån. Till och med den 30 juni 1938 hade av ifrågavarande lån placerats obligationer å nom. 127,033,600 kronor. Under senare halvåret 1938 hava å lånet försålts obligationer å nom. 5,061,100 kronor till kurser, varierande mellan 102.375 % och 105.125 %. Den största posten utgjordes av en försäljning i augusti månad till postsparbanken av obligationer å nom. 5,000,000 kronor, vilka försålles till en kurs av 104.750 %. Den 31 december 1938 hade sålunda av ifrågavarande lån placerast obligationer å sammanlagt nom. 132,094,700 kronor. Lånet är ännu icke avslutat.

Lån hos statsinstitutioner och fonder m. m. Under senare halvåret 1938 hava till riksgäldskontoret för förräntning på tidigare överenskomna villkor överlämnats från allmänna familjepensionsfonden 26,650,000 kronor, från statens allmänna fastighetsfonds förnyelsefond kronor 2,760,735:87, från sparbankernas säkerhetskassa 770,000 kronor, från telegrafverkets familjepensionsfond kronor 104,534:91 samt från postverkets tjänstepensionsfond 10,000 kronor.

Enligt en med statskontoret i oktober 1938 träffad överenskommelse har den mellan riksgäldskontoret och statskontoret gällande överenskommelsen angående placering i riksgäldskontoret av medel, tillhöriga den av statskon-

toret förvaltade allmänna familjepensionsfonden, utsträckts att gälla jämväl medel, som tillhöra de av statskontoret likaledes förvaltade *civila och militära tjänstepensionsfonderna*, vilka i budgetärt hänseende intaga samma ställning av statliga kapitalfonder som allmänna familjepensionsfonden. I enlighet härmed har statskontoret t. o. m. den 31 december 1938 förvaltning överlämnat sammanlagt 12,300,000 kronor, civila tjänstepensionsfonden tillhöriga medel, samt 100,000 kronor, tillhörande militära tjänstepensionsfonden.

Genom beslut den 17 juni 1938 förordnade Kungl. Maj:t, att ur allmänna familjepensionsfonden skulle per den 5 juli 1938 utbrytas vissa tillgångar, utgörande postverkets, statens vattenfallsverks och domänverkets andelar i fonden, samt att dessa tillgångar skulle överlämnas till generalpoststyrelsen respektive vattenfallsstyrelsen och domänstyrelsen, att av nämnda verk tillföras särskilda fondförvaltningar, benämnda »*Postverkets familjepensionsfond*», »*Statens vattenfallsverks familjepensionsfond*» och »*Domänverkets familjepensionsfond*».

Sedan statskontoret i anledning härav träffat överenskommelser med förenämnda affärsverk, att dessa såsom likvid skulle erhålla mot ifrågavarande tillgångar svarande belopp av de av statskontoret till riksgäldskontoret för förräntning överlämnade allmänna familjepensionsfonden tillhöriga medel, utbröts i riksgäldskontorets räkenskaper per den 15 oktober 1938 av fondens ifrågavarande tillgångar följande belopp, att för fortsatt förräntning hos riksgäldskontoret inestå för vederbörande myndigheters räkning, nämligen för generalpoststyrelsen 19,850,000 kronor, för vattenfallsstyrelsen 2,869,000 kronor och för domänstyrelsen 5,761,000 kronor. I november 1938 överlämnade generalpoststyrelsen ytterligare för förräntning på tidigare gällande villkor ett belopp av kronor 202,634:75, postverkets familjepensionsfond tillhöriga medel. Övriga här nämnda fondmedel undergingo ingen förändring före den 31 december 1938.

Genom ovannämnda beslut den 17 juni 1938 förordnade Kungl. Maj:t jämväl, att ur civila tjänstepensionsfonden skulle per den 1 juli 1938 utbrytas vissa tillgångar, utgörande domänverkets andel i fonden, samt att dessa tillgångar skulle överlämnas till domänstyrelsen, att av nämnda verk tillföras en särskild fondförvaltning, benämnd »*Domänverkets tjänstepensionsfond*». På framställning av statskontoret, som i ärendet träffat erforderlig överenskommelse med domänstyrelsen, utbröts i riksgäldskontorets räkenskaper per den 11 november 1938 av civila tjänstepensionsfondens till riksgäldskontoret överlämnade medel ett belopp av 2,738,000 kronor, att för fortsatt förräntning hos riksgäldskontoret inestå för domänstyrelsens räkning.

Ränta å ovannämnda medel beräknas efter en räntesats, motsvarande den effektiva medelräntefoten för de fasta statslån, som av riksgäldskontoret upptagits under de fem närmast förut förflutna budgetåren. I överensstämmelse härmed har räntefoten för budgetåret 1938/1939 fastställts till 3.5 %.

Till statens pensionsanstalt återbetalades i november och december 1938

sammanlagt 1,800,000 kronor av de medel, som för anstaltens räkning överlämnats till riksgäldskontoret för förvaltning.

Upplåning mot statsskuldförbindelser. Riksgäldskontorets skuld på grund av ifrågavarande upplåning utgjorde den 30 juni 1938 127,400,000 kronor. Efter nämnda dag intill utgången av år 1938 har ytterligare influtit 15,000,000 kronor genom upplåning hos postsparbanken och postgirokontoret. Ränta å de sålunda upplånade medlen utgår efter en fast räntefot av 2.5 % och utbetalas halvårsvis den 1 april och den 1 oktober. Förevarande statsskuldförbindelser förfalla den 11 augusti 1953.

Tillfällig statsskuld: Skattkammarväxlar. I enlighet med beslut av 1938 års riksdag har riksgäldskontoret för finansiering av statens reservförrådsnämnds verksamhet i september 1938 till riksbanken för nämndens räkning överlämnat ettåriga skattkammarväxlar å sammanlagt 35,000,000 kronor, vilka förfalla till betalning den 10 september 1939. Under tiden t. o. m. den 31 december 1938 har nämnden härav tagit i anspråk växlar å sammanlagt kronor 30,000,000. Av de jämlikt 1937 års riksdags beslut till nämndens förfogande ställda och av nämnden helt i anspråk tagna skattkammarväxlarna å 70,000,000 kronor förföllo växlar å 32,000,000 kronor till betalning den 20 september 1938 samt växlar å 14,000,000 kronor den 1 november samma år. Löptiden å ifrågavarande växlar har förlängts till respektive den 20 mars och den 1 maj 1939. De av nämnden disponerade beloppen hava i riksgäldskontorets räkenskaper bokförts å riksgäldsverkets fond, dels såsom tillfällig statsskuld, dels ock såsom fordran hos statens reservförrådsnämnd.

Tillfällig statsskuld: Lån hos statsinstitutioner och fonder. Alltsedan den 1 juli 1937 redovisas såsom tillfällig statsskuld lån hos vissa statsinstitutioner och fonder, nämligen domänverket, statens reproduktionsanstalt, exportkreditfonden, utrikesdepartementets arvsbyrå, sparbankernas säkerhetskassa samt Aktiebolaget Vin- och spritcentralen. Riksgäldskontorets skuld på grund av dessa lån uppgick den 30 juni 1938 till 6,164,539 kronor 92 öre. Under senare halvåret 1938 överlämnades ytterligare för förvaltning från domänverket 16,500,000 kronor och från exportkreditfonden kronor 57,003:70. Å andra sidan har av de för sistnämnda fond innestående medlen i november 1938 återbetalats 15,000 kronor.

Behållningen av de medel, vilka riksgäldskontoret mottagit från *statskontoret* till förvaltning uppgick den 30 juni 1938 till 325,000,000 kronor. Härav återbetalade riksgäldskontoret under senare halvåret 1938 i fyra poster sammanlagt 125,000,000 kronor. Å andra sidan har statskontoret i december månad samma år överlämnat samma belopp, 125,000,000 kronor för förvaltning. Statskontorets fordran uppgick alltså vid senaste årsskiftet till oförändrat 325,000,000 kronor.

Med stöd av Kungl. Maj:ts beslut den 16 september 1938 har riksgäldskontoret den 29 i samma månad utfärdat och till riksbanken överlämnat

förbindelse att till banken vid anfordran överlämna svenska statens 3 % obligationer å nom. 300,000 kronor, att jämte tidigare ställd säkerhet, bestående av 5 %, 4 1/2 %, 3 1/2 % samt 3 % statsobligationer å sammanlagt nom. 700,000 kronor, av banken innehavas såsom en gemensam pant för *Mälardprovinsernas centralkassas för jordbrukskredit* förbindelser.

Enligt beslut av 1923 års riksdag äger riksgäldskontoret att för beredande åt *domänverket* av rörelsekapital tillhandahålla detta verk en rörlig kredit av intill 10 milj. kronor. I enlighet med framställning av domänstyrelsen utbetalade riksgäldskontoret den 4 juli 1938 500,000 kronor å nämnda kredit, vilken icke sedan år 1929 disponerats av domänverket. Sagda belopp återbetalades emellertid redan den 19 påföljande augusti. Enligt överenskommelse mellan fullmäktige och domänstyrelsen skall ränta å de av ifrågavarande kredit i anspråk tagna medlen tillsvi vidare utgå efter en räntefot av 2 %.

Den 14 december 1938 inbetalade *Norrköping—Söderköping—Vikbolandets järnvägsaktiebolag* till riksgäldskontoret återstoden, kronor 376,059:15, jämte ränta å bolagets lån ur allmänna järnväglånefonden.

Sedan *Sala—Gysinge—Gävle nya järnvägsaktiebolags* likvidation avslutats, inbetalades den 15 december 1938 till riksgäldskontoret såsom utdelning å fordran för bolagets lån från allmänna järnväglånefonden för anläggning av järnvägen *Sala—Gysinge—Hagström* ett belopp av 164,420 kronor 80 öre. Med anledning härav kommer riksgäldskontorets återstående fordran å samma lån att avskrivas i räkenskaperna för fonden för låneunderstöd.

Lånefonden för anskaffning av motorvagnar m. m. åt enskilda järnvägar. Under senare halvåret 1938 har lån från fonden utlämnats dels till *Växjö—Åseda—Hultsfreds järnvägsaktiebolag* å sammanlagt 169,870 kronor för anskaffande av en motorvagn och en rälsomnibus, dels ock för anskaffande av en motorvagn åt ettvarvt av nedannämnda järnvägsaktiebolag, nämligen till *Uddevalla—Vänersborg—Herrljunga järnvägsaktiebolag* å 152,000 kronor, till *Hjo—Stenstorps järnvägsaktiebolag* å 88,760 kronor samt till *Stockholm—Rimbo järnvägsaktiebolag* å 117,400 kronor.

Med bifall till av Kungl. Maj:t i propositionerna nr 2 och 264 framlagda förslag, medgav 1938 års riksdag, bl. a., att staten finge för luftfartsfondens räkning övertaga betalningsskyldigheten för vissa lån m. m. för *anläggningar å Bulltofta flygplats*, vilka efter övertagandet skulle redovisas å riksgäldsfonden, varjämte för inlösen vid lämpligt tillfälle av nämnda lån m. m. å kapitalbudgeten under rubriken Luftfartsfonden för budgetåret 1938/1939 anvisades ett reservationsanslag å 360,200 kronor samt, för täckande av räntor å lånen, ett förslagsanslag å 16,000 kronor, vilket uppförts å staten för riksgäldsfonden för samma budgetår. Kapitalbeloppen av ifrågavarande lån m. m., för vilka staten i enlighet med riksdagens ovanberörda beslut övertagit betalningsskyldigheten fr. o. m. 1938 års annuiteter, framgå av följande sammanställning, i vilken jämväl intagits vissa uppgifter angående lånevillkoren:

	Ursprungligt kapital-belopp Kronor	Kapital-belopp den 1 jan. 1938 Kronor	Räntefot %	Amorteringstid
1) Ur luftfartslånefonden	180,000:—	153,000:—	4	¹³ / ₁₁ 1929—1971
2) Av Malmö stad upptaget lån	105,000:—	78,655:78	4.75	³¹ / ₁₂ 1931—1950
3) Av Malmö stad upptaget lån	92,199:54	80,247:93	4.6	³¹ / ₁₂ 1930—1960
4) Aerotransports skuld till Malmö stads gas- och elektricitetsverk	57,600:—	48,201:03	5	¹ / ₁ 1933—1952
Summa kronor	434,799:54	360,104:74		

Sedan fullmäktige delgivits underrättelse angående riksdagens omförmälda beslut hava de ovan under 1) och 4) upptagna skulderna jämte upplupen ränta återbetalats per den 1 augusti 1938. De återstående lånen hava efter därom med Malmö stad förda förhandlingar inlösts, likaledes per den 1 augusti 1938, till kurser, utgörande för 4.75 %-lånet 118.29 % och för 4.6 %-lånet 107.8 %.

Såsom i riksgäldskontorets årsbok för budgetåret 1937/1938 meddelats, tillsatte fullmäktige den 5 maj 1938 en kommitté, benämnd riksdagens byggnadskommitté, med uppdrag att leda arbetet med den av 1938 års riksdag beslutade *ombyggnaden av riksdagshuset*. Sedan numera första ombyggnadsårets arbeten, för vilka anslagits 1,358,000 kronor, numera avslutats, har ovannämnda kommitté till fullmäktige avgivit redogörelse för sin verksamhet, till vilken redogörelse, varav ett exemplar finnes fogat vid denna berättelse, fullmäktige härmed tillåta sig hänvisa. Kommittén har i sin redogörelse bl. a. meddelat, att definitiva siffror rörande kostnaderna för ifrågavarande arbeten ännu ej kunnat färdigställas men att en preliminär beräkning likväl givit vid handen, att kostnaderna för arbetena torde komma att understiga de beräknade kostnaderna. Fullmäktige komma sedermera, så snart kommittén till fullmäktige avgivit fullständig kostnadsredovisning, att överlämna densamma till Riksdagens bankoutskott.

Slutligen få fullmäktige meddela, att fullmäktige i december 1938 fastställt ny *tjänstgöringsordning för riksgäldskontoret* och *tjänstgöringsordning för tjänstemän vid riksdagens hus* att tillämpas fr. o. m. den 1 januari 1939. Vid utarbetandet av de nya tjänstgöringsordningarna har i första hand åsyftats att, i den mån så visat sig erforderligt, ytterligare skärpa kontrollen över tjänstemännens värdehandlingsförvaltning. Därjämte hava bestämmelser införts i vissa ämnen, som ej behandlats i förut gällande tjänstgöringsordning och instruktion för befattningshavare i riksgäldskontoret och vid riksdagens hus utan antingen reglerats genom särskilda föreskrifter eller ock

¹ Lantagaren är berättigad att från och med den 31 oktober 1940, efter 3 månaders uppsägning, återbetala lånet i dess helhet.

varit helt oreglerade. I anledning av den fr. o. m. den 1 juli 1938 genomförda budgetreformen hava vidare föreskrifterna rörande riksgäldskontorets medelsförvaltning undergått en genomgripande omarbetning. Ändringar av saklig natur hava även vidtagits beträffande övriga verksamhetsgrenar, ehuru av mindre omfattning. Slutligen hava bestämmelserna i förutvarande tjänstgöringsordning och instruktion även varit föremål för en omfattande formell revision.

Stockholm den 12 januari 1939.

KARL HILDEBRAND.

ANDERS RÅSTOCK.

GUST. ANDERSSON.

AXEL LINDQVIST.

ARTUR RYBERG.

KARL MAGNUSSON.

ERNST ERIKSSON.

/ Eric Öhlin.

*Bilaga.***Redogörelse för de under år 1938 utförda ombyggnadsarbetena å riksdagshuset, avgiven av Riksdagens byggnadskommitté.**

Sedan 1938 års riksdag vid behandling den 4 maj 1938 av bankoutskottets utlåtande nr 36, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret förslag till förändringar av riksdagshuset och dess omgivningar jämte en i ämnet väckt motion, i överensstämmelse med herr Holmgrens m. fl. reservationsvis framförda yrkande i ämnet, beslutat uppdraga åt fullmäktige att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i reservationen förordats låta verkställa ändrings- och reparationsarbeten beträffande riksdagshuset, tillsatte riksgäldsfullmäktige den 5 nyssnämnda månad i enlighet med riksdagens beslut en kommitté för att närmast leda arbetet med riksdagshusets ombyggnad.

Till ledamöter av kommittén utsågos riksgäldsfullmäktiges ordförande fil. dr. K. Hildebrand, tillika kommitténs ordförande, ordföranden och vice ordföranden i riksdagens bankoutskott redaktören O. H. Åkerberg och kommandören B. F:son Holmgren, riksgäldsfullmäktigen A. Lindqvist, ledamoten av riksdagens andra kammare generaldirektören H. Leo, ledamoten av riksdagens första kammare byggmästaren J. M. Bäckström, ledamoten av riksdagens andra kammare lantbrukaren I. J. Pettersson i Rosta, riksgäldsdirektören F. Sandberg samt byggnadsrådet R. Hjorth.

Kommittén, som antagit benämningen riksdagens byggnadskommitté, sammanträdde första gången den 7 maj. Därvid beslöt kommittén tillsätta ett särskilt arbetsutskott för handläggningen av löpande ärenden samt beredning av viktigare ärenden m. m. Till ledamöter av utskottet utsågos ordföranden herr Hildebrand samt herrar Sandberg och Hjorth.

Till arkitekt för ombyggnads- och reparationsarbetena antog kommittén f. d. byggnadsrådet G. A. Nilsson, vilken biträtt riksgäldsfullmäktige vid utarbetandet av de till riksdagen framlagda förslagen beträffande riksdagshusets ombyggnad. Nilsson förestår det arkitektkontor, som inrättats i riksdagshuset i det särskilda utskottets lokaler i utskottsvåningen. Personalen å kontoret utgöres av en biträdande arkitekt samt tre ritbiträden.

Då arbetena å byggnaden borde igångsättas omedelbart sedan riksdagen avslutats, medgav tiden icke att utlysa på entreprenad de allmänna arbeten, som enligt den av riksdagen fastställda planen på arbetenas uppdelning på tre år skulle utföras under innevarande år. Årets arbeten måste därför utföras på räkning. Såsom byggmästare för dessa arbeten antog kommittén byggmästaren O. Engkvist, Stockholm, vilken deltagit i de föregående årens utredningsarbeten beträffande ombyggnadsplanerna och därför i förväg var väl insatt i det honom nu givna uppdraget.

I det kontrakt, som kommittén upprättade med Engkvist, bestämdes att vid leveranser uppgående till ett värde av minst 10,000 kronor anbud alltid skulle infordras. Detta gällde jämväl beträffande arbeten, som skulle utföras av eventuella underentreprenörer. Anordningen med arbetets utförande på räkning utesluter alltså icke entreprenadförfarande i vissa delar och har kommit i tillämpning för en mycket stor del av arbetena.

Åt ingenjören Karl G. Eklund, Stockholm, vilken tidigare deltagit i förarbetena beträffande frågan om modernisering av värme- och ventilationsanordningarna i riksdagshuset, uppdrog kommittén att uppgöra definitiva förslag i ämnet och sedermera leda och kontrollera hithörande arbeten.

Till särskild kontrollant för tätningsarbetena å riksdagshusets tak antog kommittén byrådirektören hos byggnadsstyrelsen N. T. Royen.

Omedelbart sedan det egentliga riksdagsarbetet avslutats i början av juni, igångsattes byggnadsarbetena. De första dagarna inskränkte man sig emellertid till arbetena i restauranglokalen. Med de yttre arbetena, vilka givetvis krävde uppsättande av ställningar runt byggnaden, ansåg man sig böra dröja till efter kungajubiléet den 16 juni. Efter nämnda datum påbörjades uppsättandet av ställningarna och efter hand som de blevo färdiga vid någon del av huset, påbörjades där takarbetena.

Enligt det program till isolering av barriärerna, som ingick i riksgäldsfullmäktiges förslag till bankoutskottet vid 1938 års riksdag, skulle de nytillkomna isoleringslagren erhålla sådant läge, att det vore nödvändigt att med 18 cm. minska totalhöjden å dockorna i barriärerna för att undvika att byggnaden bleve högre än nu. I sitt med anledning av riksgäldsfullmäktiges förslag i januari 1938 avgivna yttrande hade byggnadsstyrelsen emellertid framfört vissa erinringar beträffande förslaget, att dockornas höjd skulle minskas. Med anledning härav uppgjorde byggnadsrådet Nilsson och byggnadsrådet Hjorth på kommitténs uppdrag ett förslag, enligt vilket barriärdockornas höjd skulle bibehållas oförändrad, vilket dock skulle nödvändiggöra att rummen i den nya vindsvåningen med undantag av de två stora utskottssalarna minskades i höjd till 2.55 m. i stället för tidigare avsedd höjd 2.70 m. Då den föreslagna minskningen av rumshöjden icke ansetts innebära alltför stora olägenheter med hänsyn till att de ifrågavarande rummen skulle bliva relativt små och huvudsakligen användas såsom samtals- och arbetsrum, beslöt kommittén antaga förslaget.

Vid utförande av arbetena med isolering av barriärerna var avsett, att de nuvarande kalkstensdockorna i sidopartiernas barriärer, vilka dockor voro mycket bristfälliga och därför bäste utbytas, skulle ersättas med nya dockor. Fullmäktige hade i sitt yttrande till 1938 års bankoutskott framhållit att det givetvis varit önskvärt, att kalkstensdockorna utbyttes mot dockor av granit. Sådana dockor beräknades emellertid i jämförelse med dockor av konststen draga en merkostnad av 111,000 kronor. Med hänsyn härtill föreslog fullmäktige, att för sidobarriärerna skulle anskaffas dockor av konststen. Detta förslag möttes ej av någon erinran vid riksdagsbehandlingen. Riksdagens byggnadskommitté infordrade i enlighet härmed anbud å konststensdockor,

av vilka anbud det lägsta löd å 29 kronor per docka, eller för samtliga ifrågasvarande 420 st. dockor 12,180 kronor. Vid behandlingen av de inkomna anbuden framhölls emellertid inom kommittén önskvärdheten av att dockor av granit anskaffades. Med anledning härav upptogs förhandlingar med statens steninköpskommitté, vilken ingick till Kungl. Maj:t med framställning i frågan. Steninköpskommittén framhöll därvid bl. a. att med hänsyn till arbetsförhållandena för kant- och byggnadsstenhuggarna det vore önskvärt att nämnda dockor utfördes av granit, samt att kostnaden för hela partiet dockor med behuggningsgrad 3 skulle uppgå till 107,520 kronor. Härav skulle dock byggnadskommittén icke behöva betala mer än 20,000 kronor; återstoden skulle utgå av det till inköp av gatsten för statens räkning anvisade reservationsanslaget. Kungl. Maj:t bemyndigade sedermera väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att mot en ersättning av 20,000 kronor tillhandahålla riksdagens byggnadskommitté det parti av granitdockor, som komme att av statens steninköpskommitté på grund av Kungl. Maj:ts bemyndigande inköpas av kommittén. Infordrade anbud å konststensdockor slutade visserligen vid ett lägre belopp, men då dockor av granit måste anses vara att föredraga till en monumentalbyggnad, hyste byggnadskommittén ingen tvekan att antaga uppgörelsen, i all synnerhet som i kostnadsberäkningen till 1938 års riksdag här föreliggande utgift upptagits till 18,000 kronor.

Enligt det ursprungliga programmet var vidare avsett att de i sidobarriärerna befintliga kalkstensdockorna, som voro hela, skulle placeras i mittpartiets barriärer för att utbyta där befintliga trasiga dockor. Under arbetets gång visade sig emellertid, att det icke var lämpligt att insätta kalkstensdockorna i mittpartiet. Dessa voro nämligen i allmänhet så vittrade att man måste vara beredd på att, därest dockorna nu insattes i mittpartiet, ett utbyte av dem måste äga rum om några år. Med anledning därav har kommittén genom statens steninköpskommitté erhållit 269 st. granitdockor för mittpartiets barriärer till ett pris för kommittén av 13,000 kronor.

De på riksdagshuset löpande kostnaderna för granitdockorna å barriärerna uppgå genom nu nämnda arrangemang, med något mindre tillägg, till vad konststensdockor å sidopartierna samt konservering av kalkstensdockor å mittpartiet skulle ha kostat.

Beträffande arbetena i matsalen har kommittén beslutat att i viss mån göra en avvikning från det förslag, som framlades till 1938 års riksdag. Nämnda förslag innebar att den gamla matsalen skulle bibehållas ungefärligen med sin nuvarande golvyta. Då denna ansågs vara i knappaste laget, skulle det nuvarande kaféets hörnrum avses för servering åtminstone under lunchtiderna. Som kompensation härför skulle två utrymmen väster om de nuvarande kafélokalerna tilläggas kaféet, varigenom dess yta skulle bliva ungefär oförändrad. I avsikt att undvika denna beskärning av lokaler, som stodo till buds för riksdagsarbetet, har byggnadsrådet Nilsson uppgjort ett förslag till utvidgning av matsalen innebärande att den norra delen av det nuvarande kapprummet (korridoren) utanför matsalen till en längd av omkring 18 m. samt vaktmästarnas nuvarande matsal skulle tilläggas matsalen

genom borttagande av vissa skiljeväggar. Nytt kapprum skulle anordnas i förrådsrummet norr om nuvarande matsalskorridor och ny matsal för vaktmästare skulle inredas intill detta nya kapprum. Sedan Stockholms allmänna restaurangbolag hörts i frågan och bolaget förklarat sig för sin del förorda detsamma till utförande, beslöt kommittén låta utföra ombyggnaden av matsalsutrymmena enligt nu nämnda förslag.

I det av riksdagen antagna förslaget till förändringar av riksdagshuset ingår en komplettering av det nuvarande elektriska signalsystemet för kallelse till votering. Med anledning härav anmodade kommittén Aktiebolaget L. M. Ericsson att uppgöra förslag till sådan komplettering, som för det nu ifrågasvarande första byggnadsåret avsåg signalanordningarna i restauranglokalerna. Kommittén har godkänt och låtit utföra de av nämnda bolag föreslagna signalanordningarna. Genom dessa kommer att i restaurangutrymmena kallelse till votering i respektive kamrar att tillkännagivas dels genom ljudsignaler med olika signaler för respektive kamrar dels genom ett optiskt system (å vissa platser i lokalerna kommer att å en tavla medelst ljussignaler angivas, för vilken kammare kallelsen till votering gäller).

I bankoutskottets förutnämnda utlåtande anfördes, att för möblering av de föreslagna nya lokalerna särskilda medel borde ställas till förfogande, varom fullmäktige i riksgäldskontoret i sinom tid hade att framställa förslag och kostnadsberäkningar. Beträffande möbleringen av de nya restaurangutrymmena, som skola tagas i bruk vid instundande riksdag, har det emellertid varit nödvändigt att redan under år 1938 träffa avgörande. Kommittén har därför föreslagit riksgäldsfullmäktige att låta beställa vissa för nämnda utrymmen erforderliga möbler för leverans före riksdagens början. Förslaget har godkänts av fullmäktige. Ett av kommittén utarbetat förslag till restauranglokalernas förseende med ny elektrisk armatur har jämväl antagits av fullmäktige.

Kommittén har för avsikt att inom den närmaste tiden till fullmäktige avgiva förslag till anskaffande av nya möbler jämväl till den stora matsalen samt till möblering av vissa av de nytillkommande lokalerna, vilka förslag äro avsedda att sedermera prövas av riksdagen.

Vad beträffar kostnaderna för de nu utförda ombyggnadsarbetena må slutligen anmärkas, att definitiva siffror ännu ej kunnat sammanställas, i hudsak beroende på att samtliga räkningar och fakturor ännu ej ingivits till kommittén. En preliminär beräkning giver emellertid vid handen, att kostnaderna för arbetena torde komma att understiga de beräknade kostnaderna. Kommittén kommer sedermera, så snart det bliver möjligt, att avgiva en fullständig kostnadsredovisning.

En mer detaljerad redogörelse för de under första ombyggnadsåret utförda arbetena meddelas här nedan.

1. Restaurangen.

Restaurangens ekonomilokaler hava anordnats i huvudsaklig överensstämmelse med det förslag, som förelåg vid 1938 års riksdag. Så har en del av matsalen till en längd av fyra meter tillagts ekonomilokalerna intill densamma och i dessa utökade lokaler hava inretts kök, kallskänk, kaffekök och rangeringsutrymmen, varjämte till matsalen lagts det utrymme, som fanns i entrén till matsalen från den östra huvudingången. Matlagnings- och serveringsarbetena komma härigenom att förläggas i samma plan. I mellanvåningen hava anordnats diskrum, omklädningsrum och matsalar för personalen, kontor för restauratören m. m. Källarvåningen är disponerad för kylrum och förrådsrum. Två hissar äro anordnade, varav den ena är kombinerad person- och varuhiss. De ombyggda ekonomilokalerna hava försetts med tidsenlig restaurangutrustning, kylanläggning och sanitära anordningar.

Rörande matsals- och kaféutrymmena har i övrigt såsom tidigare nämnts en förändring vidtagits, varigenom de stora korridorutrymmena samt andra, mindre väl tillvaratagna utrymmen invid restaurangen bättre utnyttjats. Ny värmelednings- och ventilationsanläggning har även anordnats. För att åstadkomma möjligast dragfria ventilation hava undertak inlagts i matsals- och kafélokalerna, i vilka tak perforerade järnplåtar möjliggöra tillförande av förvärmad friskluft med jämnast möjliga fördelning. Undertaken bestå utom av ovannämnda plåtar av armerad gips och hava utformats som kassetttak. I vissa av taken hava plafondtak med rampbelysning anordnats. I matsalen har ungefär samma ljusa färgställning använts, som den tidigare ägde. I kafélokalerna hava de tidigare mörka färgerna ersatts med ljusare i varierande färgtoner. I den till det innersta kaférummet hörande alkoven hava där befintliga fönster utvidgats och en dörr upptagits till korridoren åt norr.

2. Vindsvåningen och taket, barriärer och krön.

Å sidopartierna har vindsvåningens stomme jämte yttertaket utförts programenligt med endast mindre modifikationer, föranledda bland annat av det ovan nämnda önskemålet, att barriärdockornas höjd skulle bibehållas. Utom själva stommen till vindsvåningen har invändigt utförts stomme till mellanväggar, varjämte golvreglar och träundergolv inlagts.

Beträffande stenarbetena å sidopartiernas övre del hava desamma utförts enligt programmet med den förändring, som ovan omnämnts i avseende på de tidigare föreslagna konststensdockornas utbytande mot dockor av granit. Bibehållandet av dockornas höjd har jämväl föranlett en viss modifikation i det ursprungliga programmet. De krön, som borttagits, äro följande: sex obelisker med sousbassement, åtta krön av konststen å södra och norra fasaderna samt två tornkrön åt Riksgatan. Därjämte har kommittén efter överenskommelse med bankofullmäktige låtit borttaga de tio kulkrönen å riksbankshusets tak.

I fråga om ovannämnda arbeten torde följande iakttagelser böra omnämnas. I barriärens större stenpartier, mäklarna, hade som bakmurningsmaterial använts vanligt murtegel. Detta material har tydligen icke varit lämpligt

härstädes. Vatten har nämligen genomdränkt teglet, som sedermera vid frost splittrats. Å vissa ställen hava tydliga deformationer av mäklarna på grund av denna invändiga isbildning kunnat konstateras. Dylik bakmurning av tegel förefanns jämväl dels å hörnmäklarna under obeliskerna, dels i obeliskernas sousbassement. Den egentliga obelisken, som beräknats väga omkring 3.5 ton, har alltså vilat på ett skal av granit, medan fundamentets kärna var av tegel. Här torde stora risker hava förelegat, att den krönande monoliten kunnat störta ned, i synnerhet som järnförankringar i allmänhet saknades. Krönen av konststen visade sig vid nedtagningen vara rätt illa åtgångna och försedda med stora sprickbildningar. Vid nedtagningen av barriärerna befunnos partierna under underliggaren fuktiga och därstädes saknades, såsom väntat var, varje spår av isolering.

Å mittpartiets tak har i enlighet med programmet ny isolering samt nytt golv av sintrade plattor inlagts, varjämte fogar i stenbarriärer och i Sveagrupperna tätats med Igas-kitt. Då det kunde befaras, att Sveagruppernas inre utgjordes av tegelmurning liksom i mäklarna å sidopartierna, har en undersökning av Sveagruppernas inre utförts. Härvid befanns det, dels att betong använts till bakgjutning av graniten, dels att två mindre luftrum ursparats vid betonggjutningen. Dessa två utrymmen, vilka kommunicera med varandra, hava försetts med ventilation genom anbringande av ett galler i sockelns bakre vägg.

3. Utvändiga fasadreparationer.

Sedan utvändiga ställningar rests, verkställdes en detaljerad undersökning av fasaderna. Med stöd av denna undersökning hava sedermera utförts dels fogning av de i stor utsträckning öppna eller skadade fogarna, dels konserveringsarbeten och reparationer enligt samma metod, som förut använts å posthuset vid Vasagatan, den s. k. dekositmetoden. Vid arbetenas utförande har det befunnits, att skadorna å fasaderna i mycket stor utsträckning varit av den art, att delar av stenarbetena kunnat allt fortfarande falla ned och skada förbipasserande. En del listbeslag å fasaderna ha måst utbytas mot nya av koppar. En felaktig konstruktion av de gamla beslagen, innebärande en kombination av järn och koppar, har medfört beslagens uppfrätning.

Kommittén anser sig böra vitsorda det intresse och den energi, varmed arbetenas igångsättande och ledning handhafts av alla därmed betrodda och vilka varit nödvändiga förutsättningar för arbetenas slutförande under den korta tiden av knappt sju månader.

Stockholm den 9 januari 1939.

Riksdagens byggnadskommitté.

KARL HILDEBRAND.

/ *Torsten Bjerlöw.*